

SRPSKI DEMOKRATSKI FORUM

HR-10000 ZAGREB / ILICA 16/1 / TEL 01 4921 862 / FAX 01 4921 827 / E-mail: zagreb-sdf@sdf.hr / www.sdf.hr
OIB: 39407586200 / ŽIRO RAČUN: 2360000-1101476223 ZAGREBAČKA BANKA

Srpski demokratski forum izradio Platformu za demografsku obnovu Srba u Hrvatskoj u kojoj predlaže mjere za ekonomsku i socijalnu integraciju povratnika te stvaranje pretpostavki za povratak radno-aktivnog stanovništva... Platformu pročitajte u cijelosti

PLATFOMA

za demografsku obnovu Srba u Hrvatskoj

kroz ekonomsku i socijalnu integraciju povratnika, uklanjanje barijera povratku, te stvaranje ekonomskih pretpostavki za povratak radno-aktivnog stanovništva

Kad je riječ o zaštiti manjinskih prava, uvijek je najkritičnija situacija ona srpske manjinske zajednice. Kritičnost situacije proizlazi i iz činjenice da je to najveća manjina u Hrvatskoj i da je riječ o „novoj manjini“, dakle, zajednici koja se prvi put našla u manjinskoj poziciji tek nakon osamostaljenja Hrvatske, te da se radi o zajednici koja je vrlo snažno pogođena ratom. Znatno dio pripadnika srpske zajednice živio je na područjima koja su u hrvatski pravni poredak integrirana Bljeskom i Olujom, a ti su prostori najsnažnije ekonomski i demografski devastirani. U tom dijelu zemlje danas ima manje od polovine predratnoga stanovništva, a samo trećina predratnoga broja radnih mjesta. Srbi su od nastajanja Hrvatske, a posebno nakon „Oluje“ bili izloženi zakonskim i drugim ograničenjima u ostvarivanju elementarnih ljudskih i građanskih prava - prava na održiv povratak, prava na svoju imovinu, prava na obnovu kuća, prava na stanove u društvenom vlasništvu, nejednake i diskriminacijske uvjeti u stambenom zbrinjavanju, statusnih prava i prava na državljanstvo, prava iz mirovinskog, socijalnog i radnog odnosa, prava na rad i pozitivnu radnu diskriminaciju itd...

Dugogodišnja neizvjesnost o mogućnostima povratka i ostvarenju temeljnih prava doveli su do slabljenja interesa za povratak i traženja mogućnosti integracije u novim sredinama zbog čega se prema službenim podacima vratilo oko 140.000 srpskih izbjeglica (ukupno 380.000 Srba napustilo Hrvatsku), a prema recentnim istraživanjima UNHCR-a i Filozofskog fakulteta u Zagrebu, tek se njih oko 60.000 zadržalo u Hrvatskoj nakon povratka. Sve to je, između ostalog, uvjetovalo da se **broj Srba u ukupnom stanovništvu Hrvatske značajno smanjuje**. Po popisu stanovništva 1991. Srba je u Hrvatskoj bilo **581.663** te su činili 12,2 posto stanovništva, deset godina kasnije, na popisu 2001., bilo ih je **201.631**, ili 4,5 posto tadašnjeg stanovništva Hrvatske, dok danas, prema posljednjem popisu stanovništva iz 2011. Srba u Hrvatskoj ima **186.000** ili 4,36 posto. Samo u zadnjih deset godina broj Srba u Hrvatskoj je smanjen za **75.000**. Jedan dio radno sposobnih je bio prisiljen napustiti Hrvatsku, a drugi je prirodno odumro, što potvrđuje negativan demografski omjer kod srpske populacije u Hrvatskoj, budući se na **50 umrlih, rađa tek jedan**. Prosječna starost pripadnika srpske zajednice u Hrvatskoj je **53 godine**, dok je prosječna starost srpskog povratnika **59 godina**, a čak 30 posto povratničke populacije starije je od **65 godina**.

Srpska je zajednica s ovih prostora 1995. godine uglavnom otišla u izbjeglištvo, a nakon 2000. počeo je postupni povratak. U razdoblju prije 2000. svaki je pokušaj povratka bio otvoreno opstruiran, a nakon raspada Tuđmanova režima i smjene vlasti na nacionalnoj razini definirale su se dvije prakse: na pasivnim područjima povratak je bio toleriran, ali nikad nije vođen kao održivi projekt, a na područjima koja bi se mogla brže razvijati, kao što su zaleđe Zadra i Šibenika, povratak su otvoreno opstruirale lokalne vlasti i „samoorganizirani“ pojedinci. Rezultat je da je na prosperitetnim prostorima povratak posve neuspješan, a u pasivnim dijelovima relativno je uspješan povratak onog stanovništva koje više nije u radno-aktivnom životnom periodu. Budući da se vratilo uglavnom staračko stanovništvo, valja očekivati da će dugoročno opadati broj pripadnika srpske zajednice.

Srpskoj zajednici zato bi trebalo osigurati tri paralelna procesa: socijalnu i ekonomsku integraciju povratnika, uklanjanje barijera povratku i stvaranje ekonomskih pretpostavki za povratak radno-aktivnog stanovništva, što je preduvjet za održivost povratka, demografsku obnovu i ekonomsku revitalizaciju.

Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, koji je kvalitetan zakonski okvir manjinske zaštite, predviđa pravo na pozitivnu diskriminaciju pripadnika manjina u zapošljavanju u državnim tijelima i javnom sektoru. Ipak, to pravo u deset godina, otkako je Ustavni zakon na snazi, nije dalo željene rezultate. Naime, na područjima na kojima je srpska manjinska zajednica snažno zastupljena javne su službe uglavnom bile formirane prije donošenja Ustavnoga zakona, ali i prije vraćanja povratnika. Na području Podunavlja, koje je integrirano procesom mirne reintegracije na osnovi Erdutskoga sporazuma, već je tim sporazumom bila osigurana ravnomjerna zastupljenost obiju nacionalnih zajednica u javnim i državnim službama, a u ostalim područjima pripadnika srpske zajednice gotovo da i nije bilo među zaposlenima u javnim i državnim službama. Pomaci su do 2008. godine bili izrazito polagani, a tek nakon toga situacija se postepeno počela mijenjati, ali niti nakon desetljeća provođenja Ustavnoga zakona srpska manjinska zajednica nije ravnomjerno zastupljena u javnim službama. Ekonomska kriza dodatno otežava promjene, država često plaća nepotrebne troškove dolaska radnika iz drugih dijelova Hrvatske, koji su zaposleni u javnim i državnim službama na ovim područjima, dok istovremeno pripadnici srpske zajednice, kvalificirani za obavljanje tih poslova, ostaju nezaposleni. Na taj način oni ne doprinose lokalnoj zajednici, a odlijevaju se i porezni prihodi koji bi mogli pripasti lokalnoj zajednici ako bi zaposleni u javnim službama i živjeli i plaćali poreze u toj zajednici. Sada je jasno da broj zaposlenih u javnim službama i državnoj upravi više ne može rasti i da će se morati smanjivati broj zaposlenih u tijelima lokalne samouprave, pa pravo koje manjina ima zajamčeno u Ustavnom zakonu, prestaje biti garantom socijalne integracije.

Očito je da treba uspostaviti **tri nova stupa ekonomske i socijalne integracije pripadnika srpske manjinske zajednice** s kojima bi se pojačala održivost povratka izbjeglica te stvorile ekonomske pretpostavke za povratak radno-aktivnog stanovništva i demografsku obnovu.

- **Prvi** je subvencioniranje zapošljavanja u poduzetničkom sektoru. Država bi morala poticati poslodavce da u nerazvijenim dijelovima Hrvatske otvaraju proizvodnju i zapošljavaju lokalno stanovništvo, a posebno bi morala poticati zapošljavanje ranjivih skupina, dakle, i pripadnika nacionalnih manjina. Do sada ne postoji nikakav sustav takvog poticanja zapošljavanja, a tako bi se moglo osigurati i zapošljavanje danas nezaposlenih pripadnika manjina i povratak onih koji se ne vraćaju zato što u svojim krajevima ne mogu osigurati zaposlenje.
- **Drugi** stup moglo bi biti zapošljavanje u okviru projekata socijalnog poduzetništva. U razdobljima velike nezaposlenosti uobičajeno je da lokalne samouprave organiziraju otvaranje radnih mjesta na svom području koja nisu profitno usmjerena. Naime, poput nekadašnjih „zaštitnih radionica“ za invalide i druge teško zaposlive, u takvim se uvjetima kreiraju radna mjesta koja ne trebaju osigurati profit, nego samo plaću zaposlenih, a radovi trebaju biti korisni za lokalnu i širu zajednicu. U Hrvatskoj zapravo niti jedna jedinica lokalne samouprave ne pokazuje takvu socijalno-poduzetničku ambiciju, a nacionalno zakonodavstvo ne potiče nosioce vlasti na lokalnim i regionalnim razinama da započnu takve socijalno-poduzetničke projekte. Oni su posebno važni u krajevima s relativno slabo obrazovanom i slabo pokretljivom radnom snagom koju je privatni sektor uglavnom odbacio i marginalizirao.
- **Treći** stup ekonomske i socijalne integracije pripadnika srpske manjinske zajednice, trenutno vrlo važan i hitan, trebao bi biti u okretanju strukturnih evropskih fondova prema srpskoj manjinskoj zajednici na područjima povratka, kako bi demografski i ekonomski revitalizirali zajednicu, te ojačali održivi povratak i reintegraciju. Bez direktnih ekonomskih ulaganja kroz strukturne evropske fondove nemoguće je pokrenuti ekonomski i demografski kotač te zaustaviti devastaciju pasivnih krajeva i biološko propadanje srpske nacionalne zajednice koja ih nastanjuje, kao i kohezijske fondove kroz koje se može obnoviti devastirana infrastruktura. Također je važno da kroz navedene fondove i program ruralnog razvoja, Vlada zakonskom regulativnom definira ukupan regionalni razvoj apostrofirajući demografsku obnovu autohtone srpske zajednice kao održivi razvoj te zajednice, te na taj način spriječi opstrukciju lokalne i regionalne samouprave.

Srbi u Hrvatskoj, prema statističkim podacima, su stariji, siromašniji i slabije obrazovani od nacionalne većine. Kako bi se zajednica održala nužno je provesti snažne mjere ekonomskog osnaženja zajednice, snažne mjere poticaja povratka mlađih pripadnika izbjegličke zajednice, i to kako onih koji se uopće nisu vraćali, tako i onih koji pripadaju populaciji koja se formalno vratila, ali taj povratak nije bio održiv, nego su se vratili u zemlju izbjeglištva, ili otišli u treće zemlje. Snažna akcija poticanja održivog povratka mora biti praćena i snažnom akcijom poticanja obrazovanja pripadnika srpske nacionalne zajednice, i to kako mladih, tako i onih koji su još u radno-aktivnoj životnoj dobi,

kako bi se stvorile pretpostavke za ekonomske investicije i razvoj produktivnog zapošljavanja na područjima povratka.

U narednih šest mjeseci u Hrvatskoj bi trebalo snažno pokrenuti projekte poboljšavanja uvjeta života pripadnika srpske manjinske zajednice, koji su se do sada vratili, i, ako je to moguće, završiti proces povratka stvaranjem perspektive za one koji su iz ekonomskih razloga odgađali povratak. Ne učini li se to u tom razdoblju, ne treba očekivati da će nakon ulaska Hrvatske u EU biti nekog brzog napretka ovih devastiranih krajeva i socijalno isključenih društvenih skupina, među kojima su i pripadnici srpske povratničke zajednice.